

Yttrande SOU 2021:26 "Använd det som fungerar", Dnr 00087/2021

Beskrivning av ärendet

Helsingborgs stad har fått en remiss gällande Miljödepartementets utredning [SOU 2021:26 Använd det som fungerar](#), diarienummer M2021/00774.

Miljönämnden svarar direkt till departementet. Utredningens syfte är att lämna förslag till åtgärder för att öka insamlingen och återvinningen av elavfall och på så sätt bidra till giftfria, resurseffektiva kretslopp och en cirkulär ekonomi.

Miljöförvaltningens synpunkter

En cirkulär ekonomi och ett effektivt resursutnyttjande är av största vikt för att minska människans påverkan på jordklotet och minimera de negativa effekterna av vårt sätt att leva. Att återanvända, återvinna och framför allt förebygga att avfall uppkommer och undvika att jungfruligt material behöver användas är viktiga frågor för framtiden och kommande generationer.

Miljöförvaltningen i Helsingborg är därför positiva till förändringar som kan gynna en ökad återanvändning och återvinning av material. I arbetet för att minska resursanvändningen och människans utnyttjande av jordens resurser krävs dock två parallella spår – krav på återvinning av material och att arbeta mot cirkulära system. Nedan anges de förslagna ändringar vi valt att kommentera.

Föreslagna ändringar

- *Den som driver ett insamlingssystem med tillstånd ska se till att insamlingen sker på ett sådant sätt att förberedelse för återanvändning möjliggörs... (s.293)*

Enligt förslaget ska krav införas på den som driver insamlingssystem om att denna ska möjliggöra återanvändning, genom att hantera insamlat avfall på ett sätt som ger förutsättningar för förberedelse till återanvändning. För att bättre matcha bestämmelserna i avfallshierarkin borde kravet skärpas ännu mer, så att det blir ett förstahandsalternativ att inlämnad elektronik ska återanvändas om så är möjligt. I utredningen anges även att avfall som är lämpligt för materialåtervinning ska hanteras så att återvinning inte försvåras. Ett tydligare ställningstagande vore att avfallet ska hanteras så att en högkvalitativ materialåtervinning underlättas. Miljölagstiftningen behöver inom detta område börja ställa tydliga och hårda krav för att uppnå önskade resultat.

Ett absolut minimikrav borde vara att anläggningar som tar emot avfall ska ha en fullständig sortering, så att exempelvis värdefulla metaller inte förbränns

som restavfall utan återanvänds eller återvinns. Avfall som inte sorteras, eller felsorteras, får många negativa följder som tex att naturresurser försvinner ur kretsloppet, att utsatta människor i andra länder arbetar med avfall under oacceptabla miljöer eller att lakvatten från avfall läcker ut och förorenar grundvatten..

- *Den som driver ett insamlingssystem ... ska genomföra lämpliga åtgärder för att informera innehavare av konsumentavfall om fördelarna ... skyldigheten att sortera ... säker insamling ... miljönytta...(s.301)*
- *En producent ska se till att användare av elutrustning får information om hur elutrustning som har lokalt lagrad personlig information kan fabriksåterställas och hur lokalt lagrad personlig information kan raderas. (s.306)*

En stor anledning till motvilja mot att lämna in gamla mobiltelefoner är uppenbarligen oron för vad som händer med data som finns lagrade i dessa. Att nå ut med information om varför återanvändning och återvinning är viktigt, samt att göra insamling så enkelt och smidigt som möjligt, och att minska oron hos konsumenterna är därför av största vikt. Miljöförvaltningen är därför positiv till förslagen.

Pantamera har, som utredningen nämner, visat på att det går att få ett tydligt genomslag hos allmänheten och nå ut med ett viktigt budskap. Genom väl genomförda insatser för att informera och förklara vikten av återanvändning och återvinning, samt information om fabriksåterställning av elektronisk utrustning, bör det gå att öka konsumenters vilja att bidra i arbetet mot en ökad resurseffektivitet.

Utredarna pekar även på att det redan med nuvarande lagstiftning finns möjligheter att ställa större krav på lättillgänglighet och enkelhet för konsumenterna. Enkelhet och tydlig information om syftet med insamling av avfall är troligen de absolut viktigaste kriterierna för konsumenternas vilja att återvinna.

- *En producent ska verka för att användare av elutrustning får goda förutsättningar att återanvända denna...(s.295)*
- *En producent ska använda ekonomiska incitament och andra incitament i den omfattning som är lämplig för att den som har elavfall ska fullgöra sin skyldighet att sortera ut och hantera elavfall enligt avfallsförordningen...(s.299)*

En del av de föreslagna lagtexterna ger stort tolkningsutrymme, vilket inte ger önskat tryck på producenterna. Om dessa lagtexter blir verklighet är det av största vikt att möjligheterna till införande av föreskrifter utnyttjas till fullo, med tydliga formuleringar om vad som gäller. I utredningen anges vad som ska omfattas av begreppet "verka för" i bestämmelsen ovan. Detta bör vara tydligt för producenter och regleras i föreskrifter. Likaså behöver "lämplig omfattning" gällande producenters ansvar ovan definieras.

Lagstiftningen behöver tydliggöras, särskilt behövs det exempel på vad som ska bedömas som avfall. Här kan exportbestämmelserna tjäna som förebild. Vid transport av avfall över landets gränser finns det kriterier för vad som måste redovisas kring innehåll, komponenter med mera. För hantering av

avfall inom landet finns inga sådana krav, vilket gör att vi inom tillsynen ofta får svårigheter med avväganden och tvingas till bedömningar som inte är självklara.

Ökat producentansvar – cirkulära flöden

Teknikutvecklingen går snabbt och mobiltelefoner, surfplattor och datorer blir snabbt inaktuella, då tillverkarna slutar att leverera uppdateringar och servicemöjligheter, trots att produkterna fungerar utmärkt. Det saknas incitament för producenter att göra något som är hållbart över längre tid. Samhället behöver nya tankesätt och ett nytt system som är riggat för det cirkulära.

Miljöförvaltningen ser positivt på utredningens förslag om ett ökat producentansvar – att producenter får ett ansvar för att deras produkter enkelt kan återanvändas, att konsumenter informeras om varför detta är så viktigt och att insamlingssystemen förenklas och förbättras. Förslaget om att producenters avgift till insamlingssystemen bland annat påverkas av produktens reparerbarhet, hållbarhet och tillgänglighet av reservdelar, ser förvaltningen som positiv, då det förhoppningsvis gynnar utvecklingen mot mer långsiktigt hållbara produkter.

Miljöförvaltningen vill även se krav på aktörer inom branschen att samarbeta för att öka det cirkulära flödet av material och resurser. Utredningens förslag om krav på att producenter använder sig av ekonomiska och andra incitament för att konsumenter ska lämna in sin använda utrustning är ett bra steg, men krav bör även ställas på samordning och samarbete mellan producenter.

Förslaget om att ställa krav på lättillgänglig information om hur en fabriksåterställning görs skulle vara en åtgärd som är enkel att genomföra och som kan stilla många konsumenters oro och därmed enkelt bidra till en ökad återanvändning. Informationen bör inte bara lämnas vid köp av mobiltelefon utan den bör alltid finnas lättillgänglig på respektive leverantörs webbsida.

Precis som utredningen vill miljöförvaltningen även se åtgärder för cirkulära och hållbara affärsmodeller. Förvaltningen vill se ökade krav på livscykelperspektiv redan i produktutvecklingen. Att designa och tillverka produkter på ett sätt som gör det möjligt att enkelt plocka isär dem och återvinna delar och material borde ha hög prioritet i arbetet med att spara resurser. Likaså att produkter ska tillverkas så att de kan repareras vid behov, att service och uppgraderingar tillhandahålls så länge produkten fungerar och att förpackningar optimeras. Här behövs det tydliga krav på producenter inom alla branscher. Vidare är det viktigt att avfallsreglerna inte hindrar cirkulära affärsmodeller. Exempelvis behöver lagstiftningen tillåta affärslösningar som innebär egna och kontrollerade kretslopp mellan kund och återförsäljare.

Inom Europa skickas stora mängder elektronikavfall till andra delar av världen, där det i många fall hanteras utan kontroll av tex arbetsmiljö. Stora avfallsflöden ut ur Sverige och Europa sker dessutom illegalt. Förutom att bästa möjliga teknik inte används vid återvinningen och att människors hälsa äventyras genom den bristfälliga hanteringen leder det även till långa transporter. Att starta återvinningsindustrier inom Europa skulle sannolikt kunna leda till en bättre resurshantering, mindre risk att förorena mark och luft, mindre risk att återvinningen sker på bekostnad av människors hälsa,

minskad kriminalitet inom avfallsområdet, färre och kortare transporter samt dessutom nya jobb. Återvinning behövs för alla typer av material; metaller och andra grundämnen, textilier, byggmaterial och så vidare. Därför behövs lagstiftning som ger ekonomiska möjligheter för start av sådana verksamheter.

Pantsystem

Gällande pantsystem så delar miljöförvaltningen utredningens bedömning att detta är svårhanterligt och har ett flertal nackdelar, både vad gäller traditionell pant och pantbevis. Ett pantsystem riskerar även att leda till ett inflöde av begagnade mobiltelefoner och en illegal hantering.

En stor motvilja mot att lämna in gamla mobiltelefoner är uppenbarligen oron för vad som händer med data som finns lagrade i dessa. Frågan är då om en pant på hundra kronor verkligen är så eftertraktad när en mobiltelefon kostar flera tusen kronor. Om rädslan för att information ska hamna i fel händer är stor räcker nog inte denna summa och ett pantsystem skulle sannolikt inte leda till några större mängder insamlade mobiltelefoner.

I det här sammanhanget bör paralleller dras med den tidigare skrotningspremien på bilar, som fungerade bra på många ställen. Det hade varit intressant att veta om jämförelser har gjorts och om utredarna i så fall har tagit med några lärdomar i det nu aktuella arbetet.

Skulle ett pantsystem trots allt bli aktuellt anser miljöförvaltningen att ett nationellt system inte bör påbörjas innan EU-utredningen angående eventuell pant på elektronik är klar, då det riskerar att innebära att ett nationellt system inom kort behöver bytas mot ett EU-system.

Tillsyn

Utredarna skriver att Naturvårdsverkets tillsyn inte har förmått säkerställa att nuvarande krav på insamlingssystemen har fått fullt genomslag. Om detta stämmer bör tillsynen utvecklas så att den på ett bättre sätt kan kontrollera och se till så att de krav som ställs uppfylls.

Helsingborg den 30 juni 2021

Henrik Frindberg
Förvaltningschef

Lena Åkesson
Avdelningschef
Miljö- och hälsoskyddsavdelningen